

4. Ulusal Deniz Turizmi Sempozyumu
“Küresel Eğilimler-Yerel Etkiler”
23-24 ŞUBAT 2018 - İZMİR

**DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE DENİZ TURİZMİ
AÇISINDAN KIYI ALANLARINI KORUMA
YÖNETİMİNİN İNCELENMESİ**
**¹Fusun İSTANBULLU DİNÇER, ²Gül ERKOL BAYRAM
³Serkan AK**

ÖZET

Dünya nüfusunun hızla artması, dengesiz göçler ve kıyı bölgelerine olan plansız ve düzensiz yerleşme ile tahrip olan kıyı alanları pek çok canlı için huzurlu ve güvenilir bir yuva olmaktan çıkmış durumdadır. Küresel ısınma tehdidi ile karşı karşıya kaldığımız dönemde kıyılara olan talebin artması, kıyıları koruma ile turizmden yüksek gelir elde etme isteği arasında bir tercihi zorunlu kılmıştır. Bu çalışmada kıyı alanlarının korunmasının önündeki sorunlar, mevcut durum, mevzuatlar, politikalar ve planlamalar; dünya ve Türkiye perspektifinden değerlendirilmektedir. Ayrıca kıyı bölgelerinin etkin bir politika ve planlama içinde korunması gerekliliği de tartışılmaktadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman inceleme tekniği kullanılmaktadır. Araştırma kapsamında yerli ve yabancı literatür taranarak konuyla ilgili temel kavramlar geçmiş araştırmalar ile irdelenmektedir. Araştırmanın bir diğer kısmı ise dünyada ve Türkiye’de kıyı alanların korunmasına yönelik mevzuat ve politikaların incelenmesidir. Bu kapsamda dünya turizm örgütü verilerine göre, dünyanın en yoğun ziyaretçi alan ülkelerinin ve Türkiye’nin kıyı alanlarına yönelik mevzuat ve politikaları resmi internet siteleri aracılığı ile incelenmektedir. Araştırmada ayrıca Türkiye’nin kıyı alanlarını koruma politika ve planlamaları, Avrupa Birliği Uyum Süreci perspektifinden de ele alınmakta; kıyı alanları koruma yönetimi esaslarının Türkiye’deki uygulamaları değerlendirilmektedir.

Anahtar Sözcükler: Deniz Turizmi, Kıyı Alanları, Kıyı Yönetimi

¹ Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, İstanbul
istanbul@istanbul.edu.tr

² Yrd.Doç.Dr., Sinop Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik
Yüksekokulu, Sinop gulerkol@windowslive.com

³ Arş.Gör., Sinop Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu,
Sinop serkanak@sinop.edu.tr

1. GİRİŞ

Tarih boyunca kıyı alanları, ekonomik ve kültürel açıdan en çok tercih edilen alanlar olarak kabul görmüş, toplumların ekonomik ve sosyal yönden gelişmesine katkı sunarak ülkelerin kalkınmasına fayda sağlamıştır (Sesli vd., 2003: 770). Günümüzde de bu önem devam etmekte; kıyı alanları, sürekli olarak artan sayıdaki insan faaliyetleri ve tesislerine ev sahipliği yapmaktadır. Bu artış ve süreklilik yoğun olarak kıyı ve deniz turizmi ile ilgilidir (Papageorgiou, 2016: 44). Kıyı alanları, binlerce bitki ve hayvan türüne yaşamı alanı oluşturmakla birlikte rekreasyonel özelliğiyle de turizm türlerine ortam oluşturmaktadır (Beatley vd., 2002: 1-2). Ancak turizm sektörünün en büyük bileşenlerinden olan kıyı ve deniz turizmi, çevresel etkiler ve diğer insan faaliyetleri ile uyumluluk konularında tartışmaları getirmektedir (Papageorgiou, 2016: 44). Kıyı alanları üzerindeki insan baskıları, kıyının doğal yapısının bozulmasına ve doğal kaynakların tükenmesine yol açabilmektedir. Bu baskılar, sanayileşme ve kentleşme temelli olabilmektedir (Yıldırım, 2016: 12-13). Ayrıca durumun hızlı kentleşme nedeniyle kıyı alanlarının daha fazla nüfus artışı altında olmasıyla da alakalı olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim dünya nüfusunun çoğunluğu, turistlerin en çok seyahat ettiği kıyı bölgelerinde yaşamaktadır ve turizm, bu bölgelerin başlıca ekonomik faaliyeti niteliğindedir (Lakshmi ve Shaji, 2016: 1668-1669). Ancak değerlendirildiğinde turizm için en uygun kıyıları, önceden sanayi faaliyetleri için seçilmemiş; yılın en az 6-7 aylık bölümünü kapsayan deniz mevsiminde, kırsal ekonomik faaliyetlerin hâkim olduğu; az ve dağınık nüfuslu kıyılarıdır (Doğaner, 1998: 26). Zaman içinde kıyı alanlarının bir ya da birkaç sektörün kullanımına bağlı kalması, kıyısal kaynakların ekolojik açıdan maksimum seviyelerde kullanılması ve kara temelli olumsuz etkilerin artarak devam etmesi, kıyı alanlarında ekolojik ve ekonomik kayıpların hızla artmasına yol açmaktadır. Kıyısal kaynaklarda sınırlılık, ilişkilerdeki karmaşıklık ve olanaklardaki yetersizlik; kıyı alanlarının yönetim ve planlamasındaki karar sürecini zorlaştırmaktadır (Kuleli ve Başusta, 2008: 189).

Kıyı alanlarının yönetimi, ülke ekonomilerine paralel olarak ortaya çıkmaktadır ve ülke ekonomileriyle bir bütünlük içerisindedir. Ancak kıyıları koruma sorunlarına çoğunlukla gereken önem verilmemektedir. Bu noktada kıyı alanlarındaki kaynakların geliştirilmesine ve kullanımına ilişkin planlama ve uygulamalar, bilimsel yöntemleri gerektirmekte ve birçok disiplini ilgilendirmektedir (Akyarlı vd., 2003: 65-67). Bu çalışmanın amacı; kıyı alanlarının korunmasının önündeki sorun, mevcut durum, mevzuat ve politika ve planlamaların, dünya ve Türkiye perspektifinden değerlendirilmesini sağlamaktır.

2. KIYI ALANLARI

Kıyı alanları, zengin biyoçeşitlilik ile karakterize edilen kara ve deniz arasında geçiş alanları olarak nitelendirilmekte (Lakshmi ve Shaji, 2016: 1168); ekoloji, yüksek üretkenlik, rahat ulaşım ve çeşitlendirilmiş kalkınmanın diğer özellikleri ile ilişkilendirilmektedir (Chiang vd., 2017: 170). Kıyı alanları, geçmiş yıllardan itibaren insanların en gözde yerleşim yeri durumundadır. Bunun nedeni, tanım itibarıyla kıyıların kara ile deniz arasında bir geçiş noktası olmasıdır. Diğer yandan kıyı, sadece kara ile deniz arasındaki bir sınır çizgisi değil; değişen genişlikteki bir alanı ifade etmektedir (Çelik, 2015: 36). Bu doğrultuda değerlendirildiğinde kıyı alanları; fiziksel, kimyasal, biyolojik, sosyal, kültürel, ekonomik ve ekolojik süreçlerin etkileşim içinde olduğu karmaşık ve yoğun faaliyetlere sahip alanlardır (Kuleli ve Başusta, 2008: 189). Kıyı alanlarını, sahip oldukları potansiyel değerler açısından aşağıdaki gibi sınıflandırmak mümkündür (Akyarlı vd., 2003: 66):

- Belirli bir iç bölgeye hizmet vermeye uygun ulaşım alanları,
- Balıkçılığın geliştiği alanlar,
- Belirli bir sektörün kurulmasına ve işletilmesine uygun alanlar,
- Ülke savunması için stratejik önem taşıyan alanlar,
- Turistik nitelik barındıran alanlar.

Sahip olduğu birçok kaynaktan dolayı kıyı alanları; ulaştırma ve gemicilik, balıkçılık, su ürünleri yetiştiriciliği, turizm ve rekreasyon, mineral ve enerji kaynaklarının sağlanması, altyapı ve konutlar dâhil olmak üzere birçok farklı amaç doğrultusunda değerlendirilmekte ve kullanılmaktadır (Ramsey vd., 2015: 259). Kıyı alanları; bu alanlarda yaşamak, çalışmak ve dinlenmek için yüksek ekonomik değere sahip önemli miktarda ürün ve hizmet sağladığı için önemlidir (Halkos ve Matsiori, 2017: 1). Gelişmekte olan ülkelerde kıyı alanları, besin üretimi ve temel endüstri açısından büyük ekonomik değere sahiptir. Gelişmiş ülkelerde ise kıyı genellikle ülke ekonomisinin lokomotifidir. Kıyı alanlarında turizm faaliyetleri ise gerek gelişmiş ülkeler gerekse gelişmekte olan ülkelerde gerçekleştirilmektedir (Akyarlı vd., 2003: 65). Ancak ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan yararları olmasına rağmen turizm sektörünün iyi kontrol edilememesi durumunda, kıyı alanlarının yanlış kullanımıyla doğal alanların, tarihsel değerlerin ve sosyo-kültürel yapının zarar görmesine neden olabilmektedir (Özçelik, 2017: 343). Görülmektedir ki, kıyıların kullanım amaçları oldukça çeşitlidir. Bu çeşitlilik, kıyılarda farklı menfaatlerin çatışmasına yol açabilmektedir. Kıyıları, hızlı bir şekilde yapılaşmakta ve yenilenemeyen kaynaklar, hızlıca kullanılarak yok edilmektedir (Çelik, 2015: 36).

Kıyı alanları, özellikle unsurları ve etkileşimleri dikkate alındığında çok karmaşık ve dinamiktir. Karmaşıklık ve alanda gerçekleştirilen faaliyet türleri nedeniyle kıyı alanları, savunmasız olarak kabul edilebilirler (Lins-de-Barros, 2017: 1). Bu savunmasız yapı; kıyı sularının kirliliği, kıyı kaynaklarının istismarı, kıyı erozyonu, yeraltı sularının deniz suyuna karışmasından kaynaklanan kirlilik, kıyı selleri, siltasyon sorunları ve kentsel engeller gibi bazı önemli kıyı alanları sorunlarını doğurmaktadır (Masria vd., 2014: 1103-1105). Bu bağlamda kentsel engeller kapsamında turizmle ilişkili olarak; kıyı alanlarında ikinci konutların kıyıya paralel gelişim göstermesinden, bölgede arsa fiyatlarının artması sonucu konut edinmede çekilen zorluklardan, peyzaj ve altyapı düzenlemesinden yoksun konaklama işletmelerinin kıyı alanlarını betonlaştırması ve kirletmesinden söz edilebilmektedir. Bu noktada ayrıca gelişen karayolları güzergâhlarının kıyı boyunca kumsalların doğal görüntüsünü bozmasından da bahsetmek mümkündür (Sağ ve Yıldırım, 2011: 40). Günümüzde karasal bölgelerde olduğu gibi, kıyı ve deniz bölgelerindeki görevlerin belirlenmesi ve takibinin yapılması, sadece hukuki, sosyal ve ekonomik açıdan değil aynı zamanda sürdürülebilir çevre yönetimi için de zorunlu görünmektedir (Baser ve Biyik, 2016: 119). Bu açıdan kıyı yönetimi, ekonomik ve sosyal varlıkların şekillenmesi için, özellikle de büyük deniz kaynaklı yerler için çok önemli bir önem taşımaktadır (Valentini vd., 2017: 122). Sonuç olarak kıyı alanlarında kaynakların geliştirilmesine ve kullanımına ilişkin planlama ve uygulama kararlarının teknik, sosyo-ekonomik ve ekolojik temelli geniş bir veri tabanına ve bilimsel metotlara dayanarak alındığı bir yönetim modelini gerekliliği ortaya çıkmıştır (Kuleli ve Başusta, 2008: 201).

2.1. Kıyı Alanları Yönetimi

Kıyı Alanları Yönetimi, ilk olarak 1972 yılında ABD Kıyı Yönetimi Yasası ile tanıtılan ve uygulanan bir konudur (Anfuso vd., 2014: 307). Bu bağlamda belirtilebilir ki, kıyı alanları yönetiminin ilk kez yasal düzenlemeye konu edilmesi, aynı dönemde gerçekleştirilen Stockholm İnsan Çevresi Konferansı'nın dolaylı getirilerindedir. ABD'nin devamında birçok devlet tarafından 1980'lerin başına kadar kıyı yönetimi konusunda çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalarını tarif etmek için ise birbirlerinin yerlerine kullanılan kıyı alanları yönetimi, kıyı kaynakları yönetimi ve kıyı bölgesi yönetimi gibi kavramlar belirlemiştir (Duru, 2003: 65). Kıyı alanları yönetimi, tanımlanacak olursa (Akyarlı vd., 2003: 67);

- Kıyılarıdaki bozulmaların önlenmesini ve kıyıların imkânlarından dengeli ve sürdürülebilir şekilde faydalanılmasını hedefleyen;

- Kıyı alanlarından sorumlu olan, ulaşılmaması beklenen hedefleri tutarlı biçimde tanımlayan, gerekli kullanım kararlarını alarak uygulayan ve yapılan faaliyetlerin alınan kararlara uygunluğunu denetleyen güçlü uzman kuruluş(lar) oluşturulmak yoluyla gerçekleştirilen;
- Böylelikle karar, uygulama ve denetim aşamalarında bütünlüğün, etkinliğin ve bilimselliğin sağlanmasına olanak veren çağdaş bir yönetim modelidir.

Kıyı alanları yönetimi, çağdaş toplumun dünya çapında aşağıdaki üç eğilimin sonucu olarak ulusal ve uluslararası politik gündemde önemli bir konu haline gelmiştir (Dadon ve Oldani, 2017: 260):

- İnsan nüfusunun ve kırsaldan kıyıya doğru göçlerin artması,
- Kıyı alanlarında fazlaca ekonomik faaliyet ve arazi kullanımları,
- Daha önemli boyutlarda çevresel etki, önceki eğilimlerden kaynaklanan çatışma, sosyal risk ve ekonomik kayıplar.

Kıyı alanları yönetiminin amacı; kıyı alanlarının duyarlı, sınırlı ve baskı altındaki mekanlar olduğu göz önüne alınarak, kamu ve yerel grupların uyumlu ve birlikte eylemlerine olanak verecek bütünlük politikası ve stratejilere dayalı bir yönetim biçiminin oluşturulmasıdır (Sesli vd., 2003: 774). Geleneksel kıyı yönetimi yaklaşımıyla, sorun alanının kıyı kuşağı ile sınırlı kalması, kıyının kara ve deniz kısımlarının göz ardı edilmesi, farklı disiplinler arasında işbirliğinin yetersiz kalması, sorunun toplumsal ve ekonomik boyutunun ele alınmaması gibi durumlar; 1980'lerden itibaren bütünlük bir kıyı alanları yönetimi yaklaşımına olan ihtiyacı doğurmuştur (Yıldırım, 2016: 16). Bütünlük Kıyı Alanları Yönetimi (BKAY), sürdürülebilir bir kıyı alanına ulaşmak için bir araç durumundadır. Bu yönetim; tüm sektörler, politikalar ve bireylerin dikkate alındığı planlama ve yönetim için entegre bir yaklaşımı içermektedir (Ramsey vd., 2015: 259). Dünya genelinde kıyı alanlarının mevcut durumları göz önüne alındığında, devletler tarafından kıyı alanlarının korunması hususunda bütünlük bir koruma yönetimi yaklaşımının benimsenmesi gereği ortada bir gerçektir.

3. DÜNYADA UYGULANAN KIYI KORUMA POLİTİKALARININ İNCELENMESİ

Dünyadaki turizm hareketleri incelendiğinde, kitle turizmi amacıyla seyahat eden turistlerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Alternatif turizm hareketlerinin, gerek turizm otoriteleri gerekse özel sektör tarafından teşvik edilmesine karşın; büyük bir turist kitlesi, kıyı alanların kullanılmasına yönelik turizm türlerini tercih etmektedir. Hall

(2001)'a göre; kıyı turizmi, su unsuruyla yakından ilişkilidir ve genelde turistler, kıyı alanların kullanılmasına yönelik turizm türlerini daha çok tercih etmektedir (Hall, 2001: 602). Beriatos ve Papageorgiou (2011)'a göre ise deniz turizmi, her zaman insanlar için çekici olmuştur. İnsanlar, sadece tarihsel olarak kıyı bölgelerinde yaşamakla kalmayıp; aynı zamanda bir turizm bölgesi olarak da deniz yönünde bir tercih göstermişlerdir (Beriatos ve Papageorgiou, 2011: 46). Bu görüşlerden yola çıkılarak büyük bir turist kitlesinin kıyı alanlarının kullanılmasına yönelik turizm türünü tercih ettikleri yargısına varılabilir. Nitekim Avrupa'da kıyı turizmi, en büyük deniz faaliyeti olarak öngörülmektedir (Avrupa Komisyonu, 2014: 45). Dünyadaki turizm alanları ve turizm hareketleri incelendiğinde dikkat çeken ilk nokta, turizmin mevsimsel bir karaktere sahip olmasıdır. Bazı turizm faaliyetleri yalnızca belirli bir sezonda yoğunlaşmış olsa da, bazıları turizm sezonuna göre çeşitlilik sergilemektedir. Ayrıca ziyaretçilerin belirli bölgelere yaptığı seyahatler, mevsime göre değişmekte; dünya nüfusunun büyük bir kısmı, turizmi tatile ve sahile yönelme olarak algılamaktadır. Bu nedenle en popüler turizm alanları, sahil şeritleridir (Güçlü, 2010: 258-269). Dünya Turizm Örgütü verilerine göre, uluslararası turizmin ülkelere göre dağılımları aşağıdaki gibidir (Dünya Turizm Örgütü, 2016):

Tablo 1. Dünya'da uluslararası turizm dağılımları

Ülke	Uluslararası Turist Sayısı		Uluslararası Turizm Geliri	
	(milyon kişi)		(milyar dolar)	
	2015	2016*	2015	2016
Fransa	84,5	82,6	45,9	42,5
ABD	77,5	75,6	205,4	205,9
İspanya	68,5	75,6	56,5	60,3
Çin	56,9	59,3	45,0	44,4
İtalya	50,7	52,4	39,4	40,2
Birleşik Krallık	34,4	35,8	45,5	39,6
Almanya	35,0	35,6	36,9	37,4
Meksika	32,1	35,0	17,7	19,5
Tayland	29,9	32,6	44,6	49,9
Türkiye	39,5	25,0	26,6	18,7

Kaynak: Dünya Turizm Örgütü İstatistikleri (2016)

Tablo 1'de Dünya turizm hareketlerinde kıyı bölgelerine olan turistik talebin fazlalığı dikkat çekmektedir. Tabloya göre 2016'da en yoğun ziyaretçi alan ülkeler; 82,6 milyon turist ile Fransa; 75,6 milyon turist ile Amerika; 75,6 milyon turist ile İspanya; 59,3 milyon turist ile Çin; 52,4 milyon turist ile İtalya; 35,8 milyon turist ile Birleşik Krallık; 35,6 milyon turist ile Almanya; 35 milyon turist ile Meksika; 32,6 milyon

turist ile Tayland'dır. Türkiye'nin ziyaretçi sayısı 2015 yılında 39,5 milyon iken 2016 yılında 25 milyon düzeyindedir (MÜSİAD, 2017).

Tablo 2. UNWTO'ya göre bölgelerin turizm verileri

Bölge	Kişi Sayısı (Milyon)	%
Avrupa	615	50
Asya-Pasifik	309	25
Amerika	200	16
Afrika	58	5
Ortadoğu	54	4
Dünya Toplamı	1235	100

Kaynak: Dünya Turizm Örgütü İstatistikleri (2016)

Tablo 2'de bölgelerin turizm verileri yer almaktadır. Tabloya göre en yoğun ziyaretçi alan bölge, 615 milyon kişi ile Avrupa'dır. Diğer ziyaretçi alan bölgeler ise; 200 milyon kişi ile Amerika, 309 milyon kişi ile Asya, 58 milyon kişi ile Afrika'dır.

Dünyada en yoğun olarak kıyı turizminin yapıldığı ve bu kapsamda en çok ziyaretçi alan birkaç ülke bulunmaktadır. Bu ülkeler; Fransa, Amerika, İspanya, Çin, İtalya, Birleşik Krallık, Almanya, Meksika, Tayland ve Türkiye'dir. Bahsi geçen ülkelerin kıyı koruma politikalarının irdelenmesi, turizmin sürdürülebilirliği ve düzenli gelişimi açısından önemli bir husus olarak görülmektedir.

3.1. Fransa'da Mevzuat ve Kıyı Kullanımı İlişkileri

Fransa hükümetinin uyguladığı kıyı koruma politikası ve uygulamaları, UNESCO Hükümetler Arası Oşinografik Komisyonu tarafından desteklenen bir program ile yürütülmektedir. Uluslararası Kıyı Koruma Yönetimi, ilk kez 18 Kasım 1998 yılında uygulamaya konulmuştur. Öncesi, esnası ve sonrası değerlendirmeler ile yönetim, ekonomi ve hukuk alanında denetim ve kontroller doğrultusunda bu kanun, düzenli olarak yenilenmekte ve geliştirilmektedir. Fransa kıyı koruma politikasının sınır, amaç ve öncelikleri aşağıdaki gibidir (Debout vd., 2008):

- 1973-1991: Kıyı koruma politikasındaki bu dönem sınırlı sayıdaki kıyı alan yaşam bölgelerinde bulunan halka yöneliktir. Kıyı alanlarda yaşayanların doğal kaynaklar hakkında bilinçlendirilmesi ve sorumlu olması esasına dayanmaktadır. Kıyı alanları ayrıca iki şekilde karakterize edilmiştir. Birincisi kıyı alanlarının sektörel olduğu, ikincisi ise kıyı alanları ile gelişimde önceliğin koruma olduğudur. Bu süreçte Fransa, kıyı alanlarındaki doğal kaynakları korumak adına bir dizi yasal

yaptırımlar uygulamış ve yasaklar getirmiştir. Ayrıca uygulamalarda koruma ve kalkınma alanında görülen eksiklikler de yeniden değerlendirilmiştir.

- 1992-2002: 1990'ların başı, sürdürülebilir yönetim ve sürdürülebilir gelişim olarak karakterize edilmiştir. Bu genel yaklaşımın bir parçası olarak da Bütünleşik Kıyı Alanı Yönetimi; Ulusal, Uluslararası ve Avrupalı bir kıyı alanı yönetimi olarak başlamıştır. Avrupa Birliği, kıyı alanları yönetimini Avrupa'nın 35 pilot bölgesinde uygulamıştır. Bu alanlardan üçü Fransa'da olup; Opal Kıyısı, Brest Koyu, Arcachon Koyu olarak belirlenmiştir.
- 2001-2007: Bu dönem, bakanlıklar arası politikalar tarafından benimsenen kıyı yönetimine çapraz bir yaklaşımı hedef almıştır. Kıyı alanlarının ve aktivitelerinin yönetimi için geleneksel sektörel stratejiler, bölgelendirme çalışmalarının değişimi ve çalışmaların nitelikleştirilmesi bu dönemde ortaya çıkan temel olaylardır. Bu dönemde ortaya çıkan bölgelendirme temelli çalışmaların yerine yerel projeler önemli bulunmuştur. Bu süreçte, kıyı alanları yönetimi orta dönemli bir proje olarak Fransa kıyı yönetiminde yer edinmiştir.
- 2005 yılında bölgesel planlama ve eylem delegeleri ve Genel Deniz Sekreteryalığı Fransa için ulusal bir çağrı başlatmıştır. Bu proje kıyı alanların paydaşlarının, sektörel ağların ve pilot projelerin daha görünür hale gelmesini sağlamak amacıyla; devletin konuyla sertifikasyonunu kapsamaktadır. Yerel uygulamalarının önemini vurgulandığı 2005 yılından 2007 yılına gelindiğinde, devlet iki farklı şekilde kıyı alanları ve denizler için politika geliştirmiştir. Grenelle Çevre Forumu ve Grenelle Deniz Forumu, günümüzde de uygulanan en gelişmiş politika işleyicileri arasında gösterilmektedir. Fransa kıyı koruma politikaları, Avrupa Birliği'nden fazlasıyla etkilenmekte; 2008 yılında uygulamaya koyduğu Deniz Stratejisi Yönergesi ile de bu bağlılığını güçlendirmektedir.

3.2. ABD'de Mevzuat ve Kıyı Kullanımı İlişkileri

ABD'de kıyı alanlarına yönelik en gelişmiş birlik, ABD Çevre Koruma Ajansı'dır. Bu kurum 2 Aralık 1970 tarihinde kurulmuştur. Makro açıdan araştırmalar yapan, mevcut uygulamaları takip eden, standartları belirleyen ve kıyı alanlarının korunmasına yönelik kanuni düzeyde yaptırımları olan bu ajansın, ABD'nin en gelişmiş ve üst düzey kurumu olduğunu söylemek mümkündür. Ajans, insan sağlığı ve çevrenin korunmasını görevleri arasında belirlemenin yanı sıra konuya ilişkin

federal yasaların adil ve etkili bir şekilde uygulanmasını, çevresel risklerin bilimsel bilgiler ışığında azaltılmasını ve ABD'nin küresel anlamda çevre korumasında diğer ülkelerle işbirliği aşamasında liderlik rolünde bulunmasını amaçlamaktadır (EPA, 2015). ABD'de kıyı alanlarının yönetimi ile ilgilenen birim olan Ulusal Okyanus ve Atmosfer Dairesi (NOAA), kıyı alanlarının korunması için güncel ve yenilenebilir bir yönetimin gerekli olduğunu savunmaktadır. Kıyı alanları yönetimi alanında 1972'de çalışmalarına başlayan bu kurumun amaçları arasında; doğal kaynakları korumak, tehlikesi yüksek alanları yönetmek, kıyı gelişiminin olabileceği alanlara gelişim için imkan sağlamak, rekreasyon için halka erişim sağlamak, su kullanımını kontrol altına almak, eyalet ve federal hareketlerde koordinasyon sağlamak bulunmaktadır. Ulusal Kıyı Yönetimi Ajansı tarafından kıyı alanları yönetimi için bazı birimler belirlenmiştir. Bunlar; Ulusal Kıyı Alanları Yönetimi Programı, Ulusal Nehir Alanları Kaynak Korunması, NOAA Mercan Kayalığı Koruma Programı, Dijital Alanlardır. Bu birimlerinden biri olan Ulusal Kıyı Alanları Koruma Programı, bünyesinde barındırdığı 34 eyaletin kıyı yönetim programlarını inceler; denetler; yürütür. Bazı bileşenleri aşağıdaki gibidir:

- Federal bütünlük esas alınmalıdır. Özellikle kıyı alanlarının kullanımında ve kaynakların korunmasında devamlılık ve kıyı alanları yönetimi politikaları esas alınmalıdır.
- Kıyı alanı iyileştirme programı, girişimcilere dokuz alanda geliştirme sağlamaktadır. Bunlar; sulak alan, kıyı alanları, halka açık alanlar, deniz artıkları, kümülatif ve ikincil etkiler, özel alan yönetimi, okyanus ve büyük göl kaynakları, enerji ve kamu kaynakları konumlandırılması ve akuakültürdür.
- Kıyı alanları kirlilik kontrol programı katılımcılara kirlenen alanların korunmasına yönelik kontrol ve önleme amaçlı bazı gerekli ekipmanları sunmaktadır (NOAA, 2017).

3.3. İspanya'da Mevzuat ve Kıyı Kullanımı İlişkileri

İspanya'da kıyı planlaması konusunda, sahil koruması ve kıyı kenarlarındaki arazi kullanımının kontrolü, iki önemli tema olarak ön plana çıkmaktadır. 1980'li yıllara kadar bu alanlar, birbirinden ayrı konular olarak ele alınmış; kıyı kenarlarındaki yürüyüş yollarının inşası ile birlikte hem rekreasyonel hem de koruyucu işlevler sağladığı için ortak bir zeminde ele alınmaya başlamıştır. Hem kıyı koruma hem de kıyı planlaması, alternatif koruma yöntemlerinin etkinliği (ve bir sahil alanını komşu sektörlere koruma yönünden) açısından çok fazla tartışmaya yol açmaktadır. Kıyı koruma prensibi, planlama sürecinin kentsel toplulukların erken dönem büyümesiyle başa çıkmada başarısızlığa

uğraması nedeniyle daha uzun bir geçmişe sahiptir (Garcia vd., 2003). Merkezi hükümet ve özerk bölgeler, tüm kıyı yönetimini etkileyen hususları içeren özel ya da paylaşılan bir çerçeve oluşturmuştur. Bu yönerge; kent ve mekânsal planlamadan biyoçeşitliliğe, su kalitesine, turizme kadar pek çok konuyu içermektedir. Kentsel gelişim ve mekânsal planlama tamamıyla özerk toplulukların ve merkezi yönetimin sınırları içinde olmamaktadır (Tojo ve Naredo, 2010).

Tarım, Balık, Gıda ve Çevre Bakanlığı, Denizcilik Kamu Alanlarının korunması ve yönetiminden sorumlu ana kurumdur. Çevre Bakanlığı ile Kıyı ve Deniz Alanlarının Sürdürülebilirliği Genel Müdürlüğü, Avrupa Birliği önerileri ile bütünleşik kıyı alanları yönetiminden sorumlu aktiviteler gerçekleştirilmekte; mevcut aktiviteleri kontrol etmekte ve yönlendirmektedir. Kıyı Alanları Genel Müdürlüğü; Tarım Balık, Gıda ve Çevre Bakanlığı ve Biyoçeşitlilik ve Doğal Alanlar Genel Sekreterliği ile yakın bir ilişki içindedir. Denizlik Kamu Alanları içinde yer alan sektörel aktiviteler ulusal düzeyde bakanlıklarca yönetilmekte ve Kıyı Alanları Genel Müdürlüğü tarafından verilen izinler ile gerçekleştirilmektedir. Kıyı alanlarında birbiri ile çakışan çok sayıda yönetim ve danışma kurumu bulunmaktadır. Bu kurumlar yasal açıdan özel sektörden aktörlerin katılımını sağlamaktadır. Bunlar arasında; Liman İdaresi Başkanlığı, Doğal Kaynakları Koruma Ulusal Komisyonu, Çevre Danışma Konseyi, Ulusal Su Konseyi, Ulusal Balık Konseyi, Balık Danışma Komitesi yer almaktadır (Avrupa Kıyı Birliği, 2017).

3.4. Çin’de Mevzuat ve Kıyı Kullanımı İlişkileri

Cicin-Sain ve Knecht (1998)’e göre, kıyı ve deniz alanlarının ve kaynaklarının sürdürülebilir kullanımı, geliştirilmesi ve korunması ve kararların alınması için kıyı alanları yönetimini sürekli ve dinamik bir süreçtir. Bütünleşik kıyı alanları yönetimindeki entegrasyon, dinamik sahil sistemlerinin sosyal, ekonomik ve çevresel değerlerini kapsamlı bir şekilde göz önüne alarak sürdürülebilir kıyı alanları yönetimi için bir yaklaşım olarak tanımlanmaktadır. Çin’de, insanların yaklaşık %60’ı 12 kıyı şehrinde yaşamaktadır. Büyük Çin şehirlerinin %70’inden fazlası kıyı bölgelerinde bulunmaktadır. Bununla birlikte; hızlı nüfus artışı, artan ekonomik kalkınma ve devam eden kentleşme ve altyapı geliştirme, kıyı ekosistemindeki bozulmayı ve çevresel bozulmayı daha da şiddetlendirmiştir.

Çin’deki sürdürülebilir kıyı gelişimi tehdit altındadır. Çin Kıyı Kullanım Alanları Mevzuatı yönetmeliğinde, kıyı alanları yönetiminin uygulanmasında yasal ve düzenleyici çerçeveye giderek daha fazla ilgi duyulmakta olduğu saptanmıştır. Ayrıca bütünleşik kıyı alanları yönetiminin uygulanması ve sürdürülebilir kıyı gelişimi için daha

güvenilir ve etkili bir yasal ve düzenleyici çerçeve, hem sosyal hem de fizik bilimci araştırmacılar tarafından önemli kabul edilmiştir. Mevzuat, bütünleşik kıyı alanları yönetimi süreci üzerinde kaçınılmaz bir etki yaratmaktadır. Mevzuatta bir yönerge şu şekildedir: “Bütünleşik kıyı alanlarının hedeflerini gerçekleştirmek için yasal olmayan araçlar bile, kıyı alanlarının yönetimi ve kullanımı ile ilgili birçok kamu ve özel paydaşın yetkilerini ve görevlerini önceden belirleyen yasal bir çerçeve içerisinde işlev görmek zorundadır”. Kanun yoluyla ülkeyi yönetmek, Çin’de temel bir devlet stratejisidir ve ulusal ve yerel düzeylerde deniz ve kıyı konularıyla ilgili bir dizi kanun ve yönetmelik bulunmaktadır. Bu kanun ve yönetmelikler, kıyı yönetimi planları ve uygulamaları için yasal rehberlik ve gerekçe sunmaktadır. Çin’de, Deniz Çevre Koruma Kanunu (1982), deniz ve kıyı bölgesi yönetimi için en önemli yasadır. Başlangıçta deniz çevresini iyileştirmek ve deniz kullanımı için bir yetki sistemi oluşturmak için ilan edilmiştir. Son yıllarda Deniz Çevre Koruma Kanununun (1982) uygulanması, deniz çevresinin korunmasının güçlendirildiğini; uygulamanın etkililiğinin arttığını ve deniz hukuk sisteminin iyileştirildiğini göstermektedir (Chen ve Pearson, 2015: 225).

3.5. İtalya’da Mevzuat ve Kıyı Kullanımı İlişkileri

Avrupa’nın güneyinde yer alan ve Akdeniz ile sınır olan İtalya, İtalyan yarımadasına sahip, Akdeniz’in ikinci büyük adasıdır. Kıyılarının toplam uzunluğu 7.468 km olup; 21 bölge ve 15 kıyı alanına sahiptir. Avrupa Birliği düzeyinde incelenen kıyı alanları yönetimi, Avrupa Birliği tavsiyeleri ile incelenmekte ve geliştirilmektedir. Konuyla ilgili çalışmalar, ulusal düzeyde kıyı alanlarının yönetimi içermektedir. Ulusal yetkililer, kıyı alanlarının korunmasında sınırlı bir role sahiptir. Temel sorumluluk, ulusal hükümete aittir. Ulusal düzeyde ilgilenen birim; Çevre, Kıyı ve Deniz Alanları Bakanlığı ve Çevre Koruma ve Araştırmaları Enstitüsüdür. Bu iki kurum, ulusal çerçevede kıyı alanların korunması ile ilgilenmektedir. Çevre, Kıyı ve Deniz Bakanlığının Yaşam Kalitesi Müdürlüğü, ulusal düzeyde suların kullanımı ve korunması ile ilgilenmektedir. Kıyı alanlarının en geniş sorumluluğu iki alt birim tarafından yönetilmektedir. Öncelikle bölgeler, eyaletler ve şehirlerde kıyısal planlama, koruma ve yönetim ile ilgilenmek için görevlendirilmektedir. Her bir bölgenin sorumlulukları farklıdır. Kıyı alanlarının korunması için bütçe Avrupa Birliği ve Ulusal birim tarafından finanse edilmektedir. Bu kaynak; sahillerin bakımı, restorasyonu ve korunması için kullanılmaktadır (Avrupa Komisyonu, 2016). İtalya’nın kıyı yönetimi alanındaki en önemli bileşeni, 2000 yılından beri bölgesel ve yerel kapsamdaki yetkililerdir. Son on yılın ikinci kısmında bütünleşik planlar ve programlar etkili kıyı alanlarının yönetimi için sürdürülebilir kıyı yönetiminin gerekli olduğunu

vurgulanmış; paydaşlar, programları organize eden ve denetleyen katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Pek çok kıyı belediyeleri ve bölgesel organlar, bu aktiviteleri desteklemek adına halka açık forumlar ve yuvarlak masa toplantıları düzenlemiştir. Otoriteler, yerel kalkınmanın ve çevre yönetiminin balıkçılık, turizm sektörü ile olabileceğine vurgu yaparak yerel ve bölgesel yetkililerin kıyı alanları programlarında çevre eğitiminin önemine dikkat çekmiştir (Soriani vd., 2015: 21).

3.6. Birleşik Krallık'ta Mevzuat ve Kıyı Kullanımı İlişkileri

Birleşik Krallık Mevzuat ve Kıyı Kullanımı İlişkilerinde, “Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi” (BKAY) stratejisi uygulanmaktadır. Son on yılda BKAY, özellikle Avrupa’da uluslararası düzeyde yüksek bir kar elde etmeye başlamıştır. Araştırmacılar için BKAY, çevresel konulara ekosistem yaklaşımı içermektedir ve drenaj havzasını ve kıyı denizlerini bir bütün olarak içermelidir. Bu yönetim şekli, burada kirleticilerin deniz çevresine girişini önlemeye odaklanan sınırlı bir kirlilik yaklaşımına karşıt olarak kullanılmaktadır. Birleşik Krallık Kıyı Koruma Politikası Kanunu Sözleşmesinin 4. maddesine göre; 20. yüzyılın ikinci yarısında deniz çevresinin çevre yönetimi, uluslararası gelişmelerden ayrılamamaktadır. Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Konferansı (UNCLOS I), 1958’de Cenevre’de, 1930’a kadar uzanan küresel bir anlaşmayı pek çok başarısızlıktan sonra gerçekleştirilmiştir. Kanun, 16 Kasım 1994’te, Kıyı Koruma Politikasının 5. maddesine göre; sözleşme taraflarının yarısının sözleşmeyi onaylamasıyla yürürlüğe girmiştir. 320 makale ve dokuz ek’ten oluşmaktadır ve bunlardan bazıları kıyı yönetimi üzerinde doğrudan ya da dolaylı etkiye sahiptir. 7. maddesinde ise türlerin ve yaşam alanlarının korunması için iki yönlü bir yaklaşım benimsenmektedir. Kirliliğin üstesinden gelmenin, koruma ve yönetim önlemleri yoluyla olduğunu; türlerin ve yaşam alanlarının zararlı insan faaliyetlerine karşı korunmasının, kirliliğin nadir ve kırılğan ekosistemler üzerindeki etkisinin dikkate alınmasıyla sınırlı olduğunu bildirmiştir (Ducrotoy ve Pullen, 1999: 3).

3.7. Almanya’da Mevzuat ve Kıyı Kullanımı İlişkileri

Almanya Mevzuat ve Kıyı Kullanımı İlişkilerinde, “Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi” (BKAY) stratejisi uygulanmaktadır. 2002/413/EC sayılı AB tavsiyesine dayanan BKAY ilkelerini oluşturmaktadır. Bu strateji, kıyı ve deniz alanlarındaki ekolojik, ekonomik, sosyal ve yasal durumu analiz etmektedir ve bu temeli detaylandırmaktadır. Almanya Hükümeti bu sayede BKAY sürecini desteklemiştir ve böylece BKAY ilkelerini uygulamıştır. BKAY, kıyı

bölgelerinin ekolojik bakımdan sağlam ve ekonomik olarak gelişen bir yaşam alanı olarak geliştirilmesi ve korunmasına katkıda bulunmayı amaçlamıştır. Komisyonun görüşüne göre, BKAY “ekonomik kalkınmanın faydaları ile kıyı bölgelerinin insanlığa faydalanması, kıyı bölgelerinin korunması, korunması ve restorasyonunun faydaları, kayıpların en aza indirgenmesinin faydaları arasında bir denge kurmaya” çalışmaktadır. Bu sebeple, Avrupa Birliği açısından, korunmayı hak eden ve kıyı ekosistemlerinin bütünlüğünü koruyan kültürel yönleri de dikkatle inceleyen, ekolojik olarak sürdürülebilir, ekonomik açıdan dengeli ve sosyal açıdan uyumlu bir kıyı bölgesi yönetiminin uygulanması sürdürülebilir kalkınma için belirleyici önem taşımaktadır (Avrupa Komisyonu, 2016). Bu kapsamda çalışmalarını sürdüren Almanya hükümeti, Avrupa birliğinin tavsiyelerini dikkatle yerine getiren ülkelerden biri olarak görülmektedir.

3.8. Meksika’da Mevzuat ve Kıyı Kullanımı İlişkileri

2 Aralık 1970 tarihinde kurulan, Meksika Çevre Koruma Ajansı, federal düzeyde araştırma yapma, araştırmaları izleme, standartlar belirleme ve yaptırım uygulama faaliyetlerini üstlenmektedir. Ana görevi insan sağlığını ve çevreyi korumak olarak belirlenen ajansın, görevi kapsamına giren konularda federal yasaların adil ve etkili şekilde uygulanması, çevresel riskleri mevcut en son bilimsel bilgiler doğrultusunda azaltmak gibi amaçları mevcuttur. Ekosistemin sürdürülebilirliğini temel alan kıyı yönetimi, gelecek nesillerin kullanımı adına kaynak kısıtlamasına da gitmektedir. 11.122 km kıyı uzunluğu ve 3.149.920 km² kıyı alanı bulunan Meksika, kıyı alanları konusunda bazı önemli kurumlar, üniversiteler ve özel kuruluşların desteğini de almaktadır. 3 Ocak 2006’da “Ulusal Oşinografik Araştırmalar Komitesi”, kıyı alanları yönetimini düzenleyen, inceleyen, koordine eden federal bir kurum olarak kurulmuştur. Ulusal Deniz Bilimi Araştırmaları Programı, beşeri kaynakların kullanımı ve deniz alanlarının korunmasına yönelik farklı araştırmalar yürütmektedir. UNESCO verileri ile uluslararası standartlarda araştırmalar yapmaktadır. Meksika hükümetinin kıyı alanlarının korunmasında bilgilendirme, koruma ve yürütme gibi görevleri bulunmaktadır. Bu çalışmalar; Denizcilik Ekolojik Yönetim Programları, Ulusal Politikalar ve Bölgesel Denizler Programı, Ulusal Balık Türleri Kanunları, Balık Türleri ve Akuakültür Programı başlıkları altında faaliyet göstermektedir (Semar, 2012).

3.9. Tayland’da Mevzuat ve Kıyı Kullanımı İlişkileri

Tayland kıyı alanları, 23 bölgeyi kapsamaktadır ve doğal kaynakların bolluğu açısından önemli ekonomik alanlar olarak düşünülmektedir. Günümüzde Tayland’ın kıyı alanlarında insani eylemler, iklim değişikliği, şiddetli rüzgârlar, uygunsuz alan kullanımı; kıyı alanlarının tahribatına ve erozyonuna sebep olmuştur. Kıyı alanları yönetimi projesi Tayland’da 1986 yılında beri kaynakların korunması amacıyla uygulanmaktadır. Bu planı geliştirmek için Phuket, pilot alan seçilmiştir. Turizmin önemli bölgelerinden biri olan Phuket’te suların kalitesi, mercan koruması, kıyı turizmi, deniz parkları, enstitü analizleri gerçekleştirilmiştir. Pilot bölge olarak seçilen Phuket’ten hareketle ulusal kıyı alanları eylem planı belirlenmiş ve Ulusal Çevre Birimi ve Kabinesi tarafından organize edilen bir dizi plan geliştirilmiştir. Son yıllarda Tayland, iki büyük doğal tehlikeden büyük ölçüde etkilenmiştir. Bunlardan biri, 2004 tsunamisi; diğeri 2011 selidir. Her iki olay da kıyı alanları ve nehir yataklarını etkilemiş, yerel halkın çok büyük ölçüde zarar görmesine sebep olmuştur. 2011 seli dünyanın en zarar verici doğa olaylarından biri olarak kabul edilmiş, Kuzey Tayland ve Bangkok şehrinin tamamını etkilemiştir. Dünya Bankası (2012) verilerine göre; 680 can kaybı, 46,5 milyar dolarlık bir kayıp olduğu görülmüştür. Bu iki durum, kıyı alanlarının nitelikli yönetimi ve kontrolünü oldukça önemli kılmıştır (Massmann ve Werhahn, 2014: 4).

3.10. Türkiye’de Mevzuat ve Kıyı Kullanımı İlişkileri

Türkiye 1970’li yıllara değin kıyılara yönelik net bir uygulama getirmemiştir. 1961 Anayasası ve 1926 Medeni Kanun’da bulunan 641. maddeye göre “sahipsiz yerler ile kamuya ait malların, devletin hüküm ve tasarrufu altında” olmasına dair hükümleri dışında belirgin bir yasal mevzuat bulunmamaktadır. Türkiye’de 1970’li yıllarda kentleşmenin etkisiyle kıyıların tahrip edilmesi konusu; basın, meslek kuruluşları, devlet, yerel yönetimler, bilim çevreleri ve kamuoyunun mal ettiği toplantı, yayın ve demeçlerin etkisiyle ön plana çıkmış ve kıyı mevzuatında önemli değişiklikler olmuştur. 6785 sayılı yasaya 1605 sayılı yasa ile eklenen ek 7. madde ile buna bağlı olarak çıkarılan ek 7. ve ek 8. maddelerine ilişkin yönetmelik kıyı koruması anlamındaki ilk yasal düzenleme olarak kabul edilmektedir. Bu düzenleme ise kıyı alanlarındaki yerleşimi içeren konuları İmar ve İskân Bakanlığı yetkisine bırakmıştır. Hükümlerin kıyılarda bulunan bina yapıma dair olduğu, kıyıların herhangi bir sebeple bilinçsiz kullanımının önüne geçmesine dair bir yasa olmadığı görülmektedir (Yontar ve Yılmaz, 2013: 148). Sınırlarının büyük bir bölümü kıyılardan oluşan Türkiye’de “1982 tarih

2709 sayılı T.C. Anayasasının 43. maddesi ve 2001 tarih 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 715. maddesi" gereğince, kıyıların, özel mülkiyete konu olmadığı; devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerlerden olduğu; kıyılardan ve onların tamamlayıcısı olan sahil şeritlerinden yararlanmada kamu yararının esas alındığı bilinmektedir. Bu alanların kazanılması, bakımı, korunması, işletilmesi ve kullanılması özel kanun hükümlerine tâbidir. Ayrıca; yürürlükteki kıyı kanununun 5. maddesine göre; kıyıda ve sahil şeridinde planlama ve uygulama yapılabilmesi için kıyı kenar çizgisinin (KKÇ) tespiti zorunludur (Önal ve Nuray, 1997: 15-20). 1982 yılında 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ile birlikte ise deniz turizmi alanındaki ilk düzenlemeler de yapılmaya başlanmıştır. 1983 yılında da aynı kanuna bağlı olarak Yat Turizmi Yönetmeliği ile yat yatırım ve işletmeciliğine yönelik düzenlemeler yapılmıştır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2017). 1984 yılında kabul edilen 3086 sayılı Kıyı Kanunu, konuya yönelik tanım ve maddeleri içermektedir. 1990 tarihinde yayınlanan 3621 sayılı kıyı kanunu kıyı alanlarına yönelik geniş bir mevzuata sahip olması açısından oldukça önemlidir (Yontar ve Yılmaz, 2013: 148). Türkiye 1990'lı yıllara geldiğinde çevre ve kıyı ilgili konularda büyük bir gelişim göstermiştir. Bunlardan bazıları aşağıdaki gibidir (Atik, 2011: 483):

- Avrupa Birliği Komisyonu, Birleşmiş Milletler ve Dünya Bankası gibi önemli kuruluşların Türkiye Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetiminde önemli bir unsur olarak gördüğü Kıyı Alanları Yönetimi Türkiye Milli Komitesi (KAY)'nin 1993 yılında kurulması,
- Kıyı alanları yönetimi açısından Akdeniz Teknik Yardım Programı (METAP) içerisinde Türkiye şartlarına uygun bir Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi planının hazırlanması,
- METAP raporu sonrasında "Kıyı Alanlarının Planlanması, Korunması ve Uygulanmasının Denetlenmesi Hakkında Kanun" tasarısı,
- Kıyı envanterinin oluşturulması ve tespitine yönelik Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü kapsamında "Kıyı Envanter Şubesi" kurulması,
- 1997 yılında Çevre Bakanlığı Çevresel Etki Değerlendirme ve Planlama Genel Müdürlüğü kapsamında "Çevre Kıyı Yönetim Şubesi" kurulması,
- Devlet Planlama teşkilatınca hazırlatılan Kıyı yönetimi ile ilgili kapsamlı bir içeriğe sahip olan "Ulusal Çevre Eylem Planı (UÇEP)"nin oluşturulması,
- 2000 yılında Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından Ulusal Gündem 21 Raporuna kıyı alanlarına yönelik önerilerin getirilmesi,

- 2002 yılında TÜBİTAK Deniz ve Denizaltı Kaynaklarından Yararlanma Teknolojileri Çalışma Grubu bünyesinde Bütünleşik Kıyı Yönetimi grubu oluşturulması.

Birleşmiş Milletler Çevre Programı 1974 yılında “Bölgesel Denizler Programı” çerçevesince Akdeniz kıyılarının öncelikli amaçlardan biri olduğunu dile getirmiş ve Akdeniz’e paydaş ülkelerin ve Avrupa Birliği’nin destekleri ile 1975 yılında Akdeniz Eylem Planı oluşturulmuştur. Akdeniz Eylem Planının Yasal boyutunun oluşturulması adına “Akdeniz’in Kirliliğe Karşı Korunması Sözleşmesi” (Barselona Sözleşmesi) 1976’da Barselona’da kabul edilmiş ve 1978 yılında yürürlüğe girmiştir. 1992’de Rio de Janeiro’da gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Zirvesi’nde birtakım kararlar alınmış ve neticesinde 1995 yılında Barselona Sözleşmesi deniz alanları ile birlikte kıyı alanlarını da içeren sürdürülebilir turizm, sürdürülebilir kalkınma, toplumsal katılım, çevresel etki değerlendirmesi konuları ile güncellenmiştir. Yeni ismi “Akdeniz’in Deniz Ortamı ve Kıyı Bölgesinin Korunması Sözleşmesi (2004)” olan sözleşmeyi Türkiye 2002 yılında kabul etmiştir. Sözleşmeye 21 ülke ve Avrupa Birliği taraftır. Barselona Sözleşmesine ait 7 protokol vardır (Dışişleri Bakanlığı, 2017).

1992 yılında düzenlenen Rio Çevre ve Kalkınma Konferansı sonrasında yayınlanan beş temel dokümandan biri Gündem 21’dir. Bu belge kıyı ve deniz alanlarına ayrılan ve 17. bölümünde önerilen bütüncül kıyı alanları yönetiminin gerekliliğini vurgulayan Türkiye’nin bütüncül kıyı alanları yönetimi açısından gelişiminde oldukça önemli olan bir belgedir. Türkiye Ulusal Gündem 21 hazırlama ve uygulama projesini Rio Konferansında belirtilen maddeler çerçevesince oluşturmuştur. Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetiminde sorumlu olacak kurum ve birimler; *“Kıyı Bölgeleri ve Denizlerin Sürekli ve Dengeli Yönetimi”, “Kıyı Bölgelerinin ve Kıyı Denizlerinin Korunması, Sürekli ve Dengeli Yönetim ve Geliştirilmesi için Bütünleşik Plan ve Politikaların Oluşturulması”* başlıkları altında çalışmalarına başlamıştır. Türkiye’nin bütünleşik kıyı alanları konusundaki en kapsamlı programlarından biri olan *Ulusal Çevre Eylem Planı* (UÇEP)’nda denizlerin, kıyı alanlarının ve diğer ilgili alanların yönetiminde eylem planlarını geliştirme, eğitim, öğretim, politika, yasa düzenleme, finansal tedbirler, toplumsal katılım gibi 43 eylem yer almaktadır. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planında korunan alanlarının yönetim ve eylem planlarının hazırlanmasında UÇEP kriterlerine dikkat edilmesi öngörülmüştür (Yontar ve Yılmaz, 2013). Bütünleşik Kıyı Alanlarının Yönetiminin (BKAY) temel hususları, Barselona Sözleşmesi ile tanımlanmakta olup sözleşmenin son protokolü olan ve Türkiye’nin de kabul ettiği Akdeniz için BKAY Protokolü, Akdeniz ülkelerinin kıyı alanlarının bütünleşik kıyı yönetiminde gelişimini sağlamakta; proaktif ve çözüme yönelik yaklaşımlar

sunmaktır. Protokol'ün 18. maddesine göre ülkelerin oluşturması gereken kıyı yönetimi planları, stratejileri kapsamında Türkiye 2010 ve 2012'de "Kıyı Alanları Yönetimi Stratejisi ve Eylem Planı" isimli proje ihaleleri gerçekleştirmiştir. 2000'den itibaren Türkiye'de Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi çalışmaları başlamıştır. Günümüze değin Samsun, Antalya, Artvin-Rize, İzmir, Sinop, Bursa, İskenderun ve İzmit körfezleri için BKAY projeleri bitirilmiştir (Kıyı Alanları Yönetimi Türkiye Milli Komitesi, 2014).

Türkiye'nin kıyı alanlarının korunmasına yönelik gerçekleştirilen bir diğer adım ise; "*Türkiye'nin Deniz ve Kıyı Koruma Alanları Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi*"dir. Bu proje Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Tabiat varlıklarını koruma Genel Müdürlüğü, Orman ve Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Balıkçılık ve Su ürünleri Genel Müdürlüğü, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, Küresel Çevresel Fonu destekleri ile devam ettirilmektedir. 2009 yılında başlayan bu projede; deniz ve kıyı alanlarının, korunması; yönetilmesi; kontrolü adına ilgili kurumların güçlendirilmesi; mali desteğinin sağlanması ve ilgili yönetim kanallarının oluşturulması amaçlanmaktadır. Ayrıca kıyı alanlarının kullanım sahalarında ekonomik açıdan faaliyetlerin organizasyonu ve idari için birimler arası işbirliği ve birlikteliği söz konusu projenin amaçları arasındadır. Türkiye deniz ve kıyı alanlarının büyük bir kısmı Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü'nce denetlenmektedir. Ayrıca Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü ve Kültür ve Turizm Bakanlığı kullanılabilir deniz ve kıyı sahalarının yönetimi ve planlanmasından sorumludur (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2014).

Avrupa Birliğine üye ülkelerce benimsenen kıyı yönetimi uygulamaları Barselona Anlaşması ve Protokolüne dayanmakla birlikte; Avrupa ülkelerinde Bütünleşik Kıyı Alanı Yönetimi Uygulamaları farklı olgunluk düzeyleri göstermektedir. Avrupa Birliği üyesi ülkeler ile aday ülkelerin "*Gelişmiş Bütünleşik Kıyı Alanı Yönetimi Uygulamaları*", "*Kısmi Uygulamalar*", "*Bütünleşik Kıyı Alanı Yönetimi'ne Benzer Kısmi Düzenlemeler*" ve "*Henüz Uygulama Yok*" olarak dört farklı gelişim düzeyine ait ülke görülmektedir. Avrupa Komisyonu değerlendirmesine göre Türkiye'nin kıyı alanlarına yönelik değerlendirmesi; Türkiye'nin Avrupa Birliği tavsiyelerini yerine getirdiği resmi olarak belirtilmemiş, yasal kapsam henüz oluşturulmamıştır. BKAY'ye yönelik tamamını içeren yasal bir dayanak veya çerçeve sunulmamış, bir projeden öteye gidememiştir. Ancak Avrupa Komisyonu'na göre; Türkiye'nin bu konuda oluşturduğu büyük çaplı çalışmaları da bulunmaktadır. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı altında Kıyı Alanları Dairesi Başkanlığı, Türkiye Kıyı Alanları Milli Komitesi ve uluslararası anlaşma ve konferanslara katılımı ile konuyla ilgili kararlılığını gösterdiği düşünülmektedir. Bu

kapsamda Türkiye'nin de içinde olduğu bazı projeler de yer almaktadır. Bunlar; Hermes, MedPAN, Pegaso, Safemed, PIMS 3667, Gökova Sepa'dır (Avrupa Komisyonu, 2006).

4. SONUÇ

Bireylerin birtakım faaliyetleri sonucu kıyı ve deniz ekosistemi son yıllarda büyük çevresel değişimlere maruz kalmaktadır. Doğru balıkçılık uygulamalarının kullanılmaması, karaların ve denizlerin tahribatı ve kaynakların kirlenmesi, çarpık kentleşme, habitatların korunmaması ve tahrip olması, yeni türlerin istilası gibi sorunlar dünya perspektifinde artan bir şekilde devam etmektedir. Değişen iklimle birlikte doğa olaylarının artışı, çevresel açıdan tüm dünyayı ilgilendiren bu durum; kıyı alanlarının bütüncül bir yaklaşımla incelenmesi gerekli kılınmıştır.

Dünyanın ve Türkiye'nin Kıyı Alanları Yönetiminin incelendiği bu çalışmada; Dünya'da ziyaret edilen ilk on destinasyonun kıyı yönetim planları incelenmiş, Türkiye'nin kıyı yönetimindeki tarihsel süreci, Avrupa Birliği ve bazı kıyı alanlarına yönelik söz sahibi kurumların perspektifinden Türkiye'nin kıyı alanları yönetimine dair faaliyetleri, eylem planları irdelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre; Dünya'nın en çok ziyaret edilen destinasyonlarının Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği, Dünya Bankası gibi kurumlarca kıyı yönetimi alanında desteklendiği ve çalışmalarının takip edildiği görülmektedir. Özellikle Avrupa Birliği tavsiyelerini dikkate alan Fransa, Almanya gibi ülkelerin Avrupa Birliği'nin başarılı kıyı yönetimi örnekleri arasında gösterildiği görülmektedir. Bununla birlikte Meksika ve Tayland gibi okyanusa kıyısı olan ülkelerin yaşadığı doğal afetlerin de etkisi ile dikkatli bir biçimde kıyı alanlarının kontrolünü sağladığı görülmektedir. Türkiye'nin ise Avrupa Komisyonu raporuna göre bütünleşik kıyı alanı yönetiminde yönetim ve birimler arası koordinasyon eksikliği olan bir ülke olması ancak her geçen yıl konuya artan bir ilgi ile ağırlık vermesi dikkate değer bir husustur.

Devletin karar ve yönetiminde bulunan kıyı alanlarının idaresine dair pek çok mevzuat ve düzenleme vardır. Bu düzenlemelerin yürütülmesindeki temel sorun ise; farklı kurum ve kuruluşlarının sıkı bir işbirliği içinde olmamasıdır. Bu eksiklik bazı zamanlarda kıyı alanlarının yeterli düzeyde korunamaması veya mevzuata aykırı faaliyetler gerçekleştirilmesine sebep olmaktadır. Yanlış ya da uygunsuz uygulamalar ile doğanın tahrip edilmesi, ekosistemin zarar görmesi, doğal hayatın etkilenmesi söz konusudur. Kıyı alanlarının nitelik ve yapısının tespiti yapılmadan gerçekleştirilen uygulamalar da doğal yapının giderek bozulmasına sebep olmaktadır. Bu açıdan kıyı yönetimi

uygulamalarının mümkün olduğunca koruma ve kullanma dengesi gözetilerek yapılması oldukça gerekli bir husustur.

Kıyı alanlarının korunmasına yönelik çeşitli faaliyet ve proje yürüten kurumların daha özelleştirilmiş ve asgari düzeye indirilmiş görev ve sorumluluklarının olması kıyı alanlarının daha nitelikli biçimde yürütülmesini sağlayacaktır. Ayrıca kıyı alanları yönetiminin amaç, ilke ve prensiplerinin güncelleştirilmesi ve denetimi de mevzuata aykırı hareket edilmemesi adına önemlidir. Kıyı alanlarına yönelik sorunların tespiti ve çözüm önerilerinin oluşturulması, korunabilir kıyı alanlarına dair bir veri tabanı geliştirilmesi, kıyı alanlarında gerçekleştirilen turistik ve ticari faaliyetlerin sıkı bir denetim ile kontrol altına alınması, kıyı alanları yönetimine dair ulusal ve kısa-orta-uzun vadeli planların çıkartılması yapılması gereken eylemler olarak ifade edilebilir.

Kıyı alanları yönetimi; kamu, üniversiteler, araştırma birimleri, sivil toplum kuruluşları, yerel halk, uluslararası kuruluşlar gibi farklı birimlerin koordinasyonunu gerektiren karmaşık ve sistemsel bir süreçtir. Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi dinamik ve devamlılığı esas alan bir perspektiften ilerlemediği ve her bir birimin ortak fikrinin alınmadığı sürece başarıya ulaşılması mümkün değildir. Doğaya, denize, evrendeki tüm canlılara karşı kendini sorumlu hissetmeyen; kıyı alanları yönetiminde söz sahibi olan tüm kişi ve kurumların bu süreçte başarılı olması söz konusu değildir.

KAYNAKÇA

- Akyarlı, A., Yüksel, Y., Çevik, E., Yalçın, A. ve Güler, I. (2003) "Kıyı Bölgesi Yönetimi ve Sorunları". Türkiye Mühendislik Haberleri, Sayı 420, s:65-68.
- Anfuso, G., Williams, A. T., Hernández, J. C. ve Pranzini, E. (2014) "Coastal Scenic Assessment and Tourism Management in Western Cuba". Tourism Management, Cilt 42, s:307-320.
- Atik, S. A. (2011), Bütünleşik Kıyı Alanı Yönetimi ve Türkiye'deki Bazı Uygulamaların Değerlendirilmesi, 7. Kıyı Mühendisliği Sempozyumu.
- Avrupa Kıyı Birliği (2017), İspanya Raporu, <http://coastal-management.eu/governance/spain> Erişim Tarihi: 05.12.2017.
- Avrupa Komisyonu (2006), Evaluation of Integrated Coastol Zone Management (ICZM) in Europe, https://ec.europa.eu/maritimeaffairs/.../turkey_01_en.pdf Erişim Tarihi: 05.12.2017.
- Avrupa Komisyonu (2014). Kıyı alanları ve denizlerde istihdam ve gelişim için bir Avrupa Stratejisi, <https://ec.europa.eu/maritimeaffairs/publications/european->

- strategy-more-growth-and-jobs-coastal-and-maritime-tourism_en
Erişim Tarihi: 10.11.2017.
- Avrupa Komisyonu (2017), İtalya Kıyı Yönetimi Raporu, http://ec.europa.eu/environment/iczm/nat_reports.htm Erişim Tarihi: 05.12.2017.
- Baser, V. ve Biyik, C. (2016) "The Problems and Resolution Approaches to Land Management in the Coastal and Maritime Zones of Turkey". *Ocean & Coastal Management*, Cilt 119, s:30-37.
- Beatley, T., Brower, D. ve Schwab, A. K. (2002). *An Introduction to Coastal Zone Management*. Island Press, Washington.
- Beriatos, E. ve Papageorgiou, M., (2011). Maritime and coastal spatial planning: the case of Greece and the Mediterranean. In: *Proceedings of the International Congress Sustainable Development and Planning*, pp. 3e17. <http://dx.doi.org/10.2495/SDP110011>. V. New Forest, UK.
- Chen, S. ve Pearson, S. (2015), *Managing China's Coastal Environment: Using a Legal and Regulatory Perspective*, *International Journal of Environmental Science and Development*, Vol. 6, No. 3, March.
- Chiang, Y. C., Fang, H. M., Hsiao, S. S. ve Wang, H. Y. (2017) "Approaching Taiwan's Coastal Management Problems from the Perspective of Toucheng Beach's Disappearance". *Ocean & Coastal Management*, Cilt 146, s:170-177.
- Cicin-Sain, P. Ve Knecht, R., W., (1998), *Integrated Coastal and Ocean Management: Concepts and Practices*, Washington D. C.: Island Press.
- Çelik, K., (2015) "Kıyı Alanlarının Planlanmasında Kıyı Kenar Çizgisinin Önemi". *Küresel Mühendislik Çalışmaları Dergisi*, Sayı 1, Cilt 2, s:36-43.
- Çevre Koruma Ajansı, EPA (2015), <https://www.epa.gov/>Erişim Tarihi: 20.11.2017.
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (2014), *Türkiye'nin Deniz ve Kıyı Koruma Alanları Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi*, <http://www.csb.gov.tr/gm/mpgm/index.php?Sayfa=sayfa&Tur=webmenu&Id=11625> Erişim Tarihi: 20.11.2017.
- Dadon, J. R. ve Oldani, J. I. (2017) "Interjurisdictional Coastal Management in Metropolitan Areas". *Ocean & Coastal Management*, Cilt 148, s:260-271.
- Deboudt, P., Dauvin, J. C., & Lozachmeur, O. (2008). "Recent developments in coastal zone management in France: the transition towards integrated coastal zone management (1973-2007)". *Ocean & Coastal Management*, 51(3), 212-228.
- Dış İşleri Bakanlığı (2017), *Barselona Sözleşmesi*, <http://www.mfa.gov.tr/barselona-sozlesmesi.tr.mfa> 05.12.2017.

- Doğaner, S. (1998) "Türkiye Kıyı Kullanımında Turizm Olgusu". Türk Cođrafya Dergisi, Sayı 33, s:25-52.
- Ducrottoy, J. P. ve Pullen, S. (1999). "Integrated coastal zone management: commitments and developments from an international, European, and United Kingdom perspective". Ocean & Coastal Management, 42(1), 1-18.
- Duru, B. (2003), "Kıyı Politikası", Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Ankara.
- Dünya Turizm Örgütü (2016), World Tourism Barometer, <http://mkt.unwto.org/en/barometer> Erişim Tarihi: 05.12.2017.
- García, G. M., Pollard, J. ve Rodríguez, R.D. (2003) "The Planning and Practice of Coastal Zone Management in Southern Spain", Journal of Sustainable Tourism, 11:2-3, 204-223, DOI: 10.1080/09669580308667203
- Güçlü, Y. (2010). "Ege Bölgesi kıyı kuşağında iklim konforu şartlarının kıyı turizmi yönünden incelenmesi", Uluslar arası İnsan Bilimleri Dergisi 7:1.
- Halkos, G. ve Matsiori, S. (2017) "Environmental Attitudes and Preferences for Coastal Zone Improvements". Economic Analysis and Policy, s:1-14.
- Hall, M., (2001). Trends in ocean and coastal tourism: the end of the last frontier? J. Ocean Coast. Manag. 44 (9e10), 601e618. [http://dx.doi.org/10.1016/S0964-5691\(01\)00071-0](http://dx.doi.org/10.1016/S0964-5691(01)00071-0).
- Kıyı Alanları Yönetimi Türkiye Milli Komitesi (2014), <http://www.kay-tmk.metu.edu.tr/projeler/index.htm>, 05.12.2017.
- Kuleli.,T. ve Başusta., N. (2008). Kıyı Alanları Yönetimi, K. Seyhan ve N. Başusta (Ed.), "Kıyısız Ekosistem" içinde s:189-203. Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara
- Lakshmi, S. R. ve Shaji, T. L. (2016) "Transformation of Coastal Settlements Dueto Tourism". Procedia Technology, Cilt 24, s:1668-1680.
- Lins-de-Barros, F. M. (2017) "Integrated Coastal Vulnerability Assessment: A Methodology for Coastal Cities Management Integrating Socioeconomic, Physical and Environmental Dimensions-Case Study of Região Dos Lagos, Rio De Janeiro, Brazil". Ocean & Coastal Management, Cilt 149, s:1-11.
- Masria, A.,Negm, A., Iskander, M. ve Saavedra, O. (2014) "Coastal Zone Issues: A Case Study (Egypt)". Procedia Engineering, Cilt 70, s:1102-1111.
- Massmann, F. Ve Wehrhahn, R. (2014), "Qualitative social vulnerability assessments to natural hazards: examples from coastal Thailand", Journal of Integrated Coastal Zone Management, 14(1), 3-13.
- MUSİAD (2017), Türkiye Turizmi için Stratejik Bir Vizyon: Helal Turizm, Müsiad Antalya Şube Başkanlığı Raporu,

- <http://iibf.sdu.edu.tr/assets/uploads/sites/271/files/helal-turizm-raporu-08102017.pdf> 08.12.2017.
- Önal, İ. ve Nuray, A., (1997), Türkiye’ de Kıyı Alanları Yönetimi ve Sorunları, Türkiye’ nin Kıyı ve Deniz Alanları 1. Ulusal Konferansı, 24-27 Haziran, Ankara, Türkiye Kıyıları 97 Konferansı Bildiriler Kitabı, 15-20.
- Özçelik, M. (2017). “Belek Kıyısı (Antalya) İçin Kıyı Kenar Çizgisinin Önemi”. Türkiye Jeoloji Bülteni, Sayı 3, Cilt 60, s:331-346.
- Papageorgiou, M. (2016) “Coastal and Marine Tourism: A Challenging Factor in Marine Spatial Planning”. Ocean & Coastal Management, Cilt 129, s:44-48.
- Ramsey, V., Cooper, J. A. G. ve Yates, K. L. (2015) “Integrated Coastal Zone Management and its Potential Application to Antigua and Barbuda”. Ocean & Coastal Management, Cilt 118, s:259-274.
- Sağ, N. S. ve Yıldırım, H. H. (2011) “Kıyı Mevzuatında Kamu Yararı Kavramının Değerlendirilmesi”. Selçuk Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi, Sayı 2, Cilt 26. s:38-54.
- Semar (2012), <https://www.gob.mx/semar>, Erişim Tarihi: 05.12.2017.
- Sesli, F. A. ve Aydınoglu, A. C. ve Akyol, N. (2003) “Kıyı Alanlarının Yönetimi”. Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 9. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı. s:769-780, Ankara.
- Soriani, S., Buono, F., Tonino, M. ve Camuffo, M., (2015). Participation in ICZM initiatives: critical aspects and lessons learnt from the Mediterranean and Black Sea experiences. Mar. Pollut. Bull. 92, 143-148.
- Statista (2017), Birleşik Krallık Turizm Verileri, <https://www.statista.com/topics/3269/travel-and-tourism-in-the-united-kingdom-uk/>, 06.12.2017.
- The guardian (2011), <https://www.theguardian.com/travel/2011/mar/24/top-10-french-beaches-france> Erişim Tarihi: 05.12.2017.
- Tojo, F., J. ve Naredo, J. M. (2010): White Paper on Sustainability of Spanish Urban Planning, Ministry of Housing, Government of Spain. April 2010. <http://habitat.aq.upm.es/lbl/a-lbl.en.html>
- Ulusal Okyanus ve Atmosfer Dairesi, NOAA (2017), <https://coast.noaa.gov/czm/about/>, 20.11.2017
- Valentini, N., Saponieri, A. ve Damiani, L. (2017) “A New Video Monitoring System in Support of Coastal Zone Management at Apulia Region, Italy”. Ocean & Coastal Management, Cilt 142, s: 122-135.
- Yıldırım, B. (2016). Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetiminin Katılımcılık İlkesi: Kaş-Kekova Denizel Yönetim Planı. Yayınlanmamış

Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Yontar, İ. G. ve Yılmaz, F. (2013), Türkiye’de Bütünleşik Kıyı Yönetiminin Aktörleri, Roller ve Sorumlulukları, Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 32(1), 147-184.